

УДК 371.311

**PECULIARITIES OF PSYCHOLOGICAL READINESS FOR
PROFESSIONAL ACTIVITY OF STUDENTS OF VOCATIONAL
TECHNICAL EDUCATION INSTITUTIONS**
**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Makar L.M./ Макаp Л.М.

c.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0372-7892>

Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda,

Kharkov, Alchevskikh, 29, 61002

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,

Харків, Алчевських, 29. 61002

Анотація. Стаття присвячена проблемі психологічної готовності здобувачів закладів професійно-технічної освіти до професійної діяльності. Розглянуто підходи до вивчення психологічної готовності здобувачів закладів професійно-технічної освіти до професійної діяльності. Наведено результати дослідження психологічної готовності здобувачів закладів професійно-технічної освіти на етапі їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: готовність; психологічна готовність; рівні готовності; професійна підготовка; діяльність; професійна діяльність; заклад професійно-технічної освіти.

Вступ.

Одним із головних компонентів готовності до професійної діяльності є психологічна готовність. Психологічна готовність визначається вченими як структуроване комплексне психологічне утворення операційних, функціональних і особистісних складових.

Психологічна готовність – стан, що характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на виконання конкретної діяльності. Проблема психологічної готовності здобувачів закладів професійно-технічної освіти до професійної діяльності багато в чому обумовлюється сучасною виробничо-економічною ситуацією розвитку.

Одна із найважливіших задач, що стоїть перед професійно-технічною освітою, полягає у формуванні майбутніх фахівців, які володіють низкою особистісних і професійних якостей, що сприяють формуванню готовності до діяльності. Саме з психологічною готовністю пов'язують можливість для фахівця досягти певного результату в сучасних умовах, тобто можливість ефективно вирішувати професійні задачі.

Основний текст.

Поняття таких категорій, як психологічна готовність, психологічна стійкість, підготовленість до професійної діяльності, психологічна підготовка, професійно-психологічна підготовка розглядаються у вітчизняній психологічній науці, починаючи з минулого століття, однак вони ще й зараз чітко не визначені, хоч загальний зміст їх розкривається доволі широко.

Так, на думку Л. Кондрашової, О. Лазоренко, С. Потапчук, А. Прокопенко, М. Томчук та ін., психологічна готовність включає в себе професійні знання, навички і вміння та деякі риси особистості, які забезпечують успішне

виконання професійних завдань.

Дослідниця Л. Матохнюк виокремлює когнітивний, операційно-діяльнісний та мотиваційно-ціннісний компоненти структури психологічної готовності людини до діяльності [3].

Чотирикомпонентну структурну модель психологічної готовності пропонують: О. Добрянський – виділяє мотиваційний, когнітивний, операційний, емоційно-вольовий компоненти. В. Барко, Л. Карамушка, О. Тимченко, О. Тополенко, В. Толочек, В. Кохан виділяють: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний компоненти [2].

Готовність до професійної діяльності розуміється нами як спрямованість на неї, відповідна схильність, що дозволяє суб'єкту результативно виконувати свої професійні функції. Виходячи з такого розуміння психологічної готовності можна виокремити такі її критерії:

- позитивне ставлення до обраної спеціальності;
- задоволеність здобувача освіти обраною спеціальністю;
- готовність відповідати за свої дії та вчинки, уміння брати відповідальність на себе;
- сформованість мотивів навчальної діяльності.

Зарубіжні та вітчизняні дослідники підкреслюють, що психологічна готовність – це первинна фундаментальна умова успішного виконання будь-якої діяльності. На формування психологічної готовності до професійної діяльності впливають досвід особистості, її якості, ступінь усвідомленості діяльності. Забезпечують психологічну готовність до професійної діяльності професійні знання, уміння, навички. Емоції підсилюють психологічну готовність до діяльності.

Внаслідок проведення інтенсивних досліджень нейрофізіологічних механізмів, регуляції і саморегуляції поведінки особистості, на початку ХХст., дослідники розглядають готовність як феномен, який взаємопов'язаний із стійкістю особистості до зовнішнього і внутрішнього впливів. Психологічну готовність від середини ХХ ст. науковці досліджують в контексті теорії діяльності і взаємопов'язують її з інтелектуальним та емоційно-вольовим потенціалом особистості відносно відповідної категорії діяльності та визначають як якісний показник саморегуляції фахівця на різних рівнях перебігу процесів таких як: психологічному, соціальному та фізіологічному [4].

Термін «психологічна готовність» Н.Г. Іванова трактує як психічний стан, який з'являється в результаті професійної підготовки і знаходиться в залежності від мотивів, інтелектуальних можливостей, емоційно-вольових процесів, рівня розвитку загальних, спеціальних та творчих здібностей особистості. Н.Г. Іванова визначає психічний стан як системну характеристику психічної діяльності особистості, на яку здійснюють вплив специфічні ознаки психічного відображення ситуації, в якій знаходиться особистість. Н.Г. Іванова зазначає, що психологічна готовність створюється та розвивається поступово при переході психічних станів від нестійких до поточних, а далі і до перманентних. Отже, психологічна готовність до професійної діяльності визначається як основа психологічної готовності до реалізації відповідних

завдань [1].

Різні трактовки психологічної готовності обумовлені як специфікою структури діяльності, що вивчається в кожному конкретному випадку, так і неспівпадінням теоретичних підходів дослідників. Деякі автори розглядають готовність до діяльності на особистісному рівні, а інші – на функціональному.

У нашому дослідженні психологічної готовності до професійної діяльності приймали участь здобувачі освіти 1-3 років навчання Харківського професійного ліцею залізничного транспорту.

Всього в експерименті взяли участь 46 здобувачів закладу професійно-технічної освіти у віці від 15 до 18 років.

Нами було використано наступні методики: анкетування, тест Дж.Голланда на визначення типу особистості, методика визначення рівня суб'єктивного контролю на основі шкали локус контролю (Locus of control scale), розробленої Дж. Роттером.

Узагальнюючи результати діагностичних процедур, ми дійшли до висновку, що не у всіх здобувачів професійно-технічної освіти сформована психологічна готовність до професійної діяльності за спеціальністю. Можна виділити три групи здобувачів професійно-технічної освіти за рівне психологічної готовності до професійної діяльності: здобувачі закладу професійно-технічної освіти з високим, середнім і низьким рівнем готовності.

Здобувачі закладу професійно-технічної освіти з високим рівнем психологічної готовності (40 %) мають відповідний рівень готовності за професійним типом, у них високий рівень значущості сфери професійного життя, провідним мотивом вступу до закладу освіти для них є – отримання професії, для них характерним є інтернальний тип рівня суб'єктивного контролю, а також, у подальшому вони планують працювати за отриманою спеціальністю.

Для здобувачів закладу професійно-технічної освіти із середнім рівнем готовності (30 %) характерним є, в основному, середній рівень готовності за професійним типом, практично всі з них відзначають значущість сфери професійного життя, мотивом вступу до закладу професійно-технічної освіти для більшості з них було також отримання професії, і відповідно, вони планують працювати за спеціальністю, переважна більшість з них мають інтернальний тип рівня суб'єктивного контролю.

Отже, можна вважати, що у здобувачів закладів професійно-технічної освіти з високим та середнім рівнем готовності сформована психологічна готовність до професійної діяльності.

Здобувачі закладу професійно-технічної освіти з низьким рівнем психологічної готовності до професійної діяльності (30 %) мають, в основному, середній рівень готовності за професійним типом, рівень значущості професійної сфери життя для них – середній, мотиви вступу до закладу професійно-технічної освіти у половини з них інші, менш значущі, аніж отримання професії, але більшість з них планують працювати за отриманою професією, переважна більшість з них мають інтернальний тип рівня суб'єктивного контролю.

Для визначення взаємозв'язку рівня психологічної готовності до професійної діяльності і рівня емоційної насиченості та значущості подальшого життя ми порівняли рівень професійної готовності з прогнозованим ступенем задоволеності життям в сорокарічному віці за умови роботи за отриманою спеціальністю і за умови роботи за іншою.

Ми дійшли до висновку, що дійсно, переважна більшість здобувачів закладів професійно-технічної освіти із сформованою готовністю до професійної діяльності сприймають своє подальше життя при роботі за спеціальністю як більш емоційно насичене і значиме, щасливе, вони повністю задоволені ним. Однак, 12 осіб (26 %) зі сформованою психологічною готовністю відзначають, що їхнє майбутнє життя, пов'язане зі спеціальністю не буде їх задовольняти.

Відповідно, переважна більшість здобувачів закладу професійно-технічної освіти з несформованою готовністю до професійної діяльності сприймають своє життя при роботі за спеціальністю як емоційно менш насиченим і менш значимим. Лише 6 осіб (13 %) вважають своє передбачуване життя, пов'язаним зі спеціальністю, як емоційно насичене і значиме, щасливе.

Висновки.

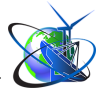
За результатами дослідження ми можемо рекомендувати звернути увагу на необхідність посилення профорієнтаційної роботи і професійного вибору на етапі вибору професії з урахуванням типу професійної діяльності, схильностей і здібностей випускників закладів загальної середньої освіти.

Психологічна готовність здобувачів закладів професійно-технічної освіти до професійної діяльності характеризується довготривалістю формування і розвивається в результаті спеціально організованого зовнішнього впливу в процесі навчання. Необхідна реалізація спеціальних курсів, тренінгів з розвитку психологічної готовності здобувачів закладів професійно-технічної освіти.

В цілому, проблема психологічної готовності до професійної діяльності здобувачів закладів професійно-технічної освіти є багатогранною та багатоплановою і потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Іванова Н.Г. Формування психологічної готовності правоохоронців до діяльності в екстремальних умовах. Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. Київ: НУОУ, 2014. Вип. 6 (43). С. 294–299.
2. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти: монографія. К.: Ніка-центр, 2000.
3. Матохнюк Л.О. Формування психологічної готовності майбутніх інженерів-прикордонників до професійної діяльності (автореф. кандидатської дисертації). Хмельницький, 2006
4. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Інститут психології ім. С. Костюка НАПН України, 2011. Вип. 13. С. 415–425.

Abstract. *The article presents and analyzes modern approaches to defining the concepts of "readiness" and "psychological readiness". The importance of understanding the essence of this phenomenon for science and practice is revealed, existing contradictions and problems are described. Foreign and domestic researchers emphasize that psychological readiness is the initial fundamental condition for the successful implementation of any activity. Psychological readiness for professional activity is defined as the basis for psychological readiness to implement the relevant tasks. The results of an empirical study of the psychological readiness of students of vocational technical education institutions for professional activity are presented.*

Key words: *readiness; psychological readiness; levels of readiness; professional training; activity; professional activity; vocational education institution.*